

*Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta
situationer – i Sverige och i världen.*

Vägledning för Rädda Barnen 2008–2016

Kompassen

Rädda Barnen

Save the Children Sweden

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Tel 08-698 90 00
Fax 08-698 90 10

info@rb.se
www.rb.se
Plus/bankgiro 90 2003-3

Art nr 2695

Rädda Barnen
Save the Children Sweden

Rädda Barnen är en stark och drivande kraft i International Save the Children Alliance

I samarbetet inom International Save the Children Alliance, försäkras vi oss om ett stort inflytande. Vi är drivande i frågor som rör de mål, värderingar och arbetssätt som vi ger uttryck för i Kompassen och får ökat gehör för ett rättighetsperspektiv. Samarbetet inom International Save the Children Alliance kan ibland innebära svåra prioriteringar och kompromisser. De ska göras för att nå bättre resultat och större effektivitet i vårt arbete för barn. Hur International Save the Children Alliance arbetar kommer att ha stor betydelse för Rädda Barnens internationella arbete och för vårt gemensamma varumärke.

Rädda Barnen bidrar till att barn är delaktiga och har inflytande

Rädda Barnen måste bli bättre på att lyssna till barns och ungas åsikter och på att erbjuda dem större delaktighet i arbetet. Både för att det är en rättighet som slås fast i Barnkonventionen och för att det förbättrar kvaliteten i verksamheten. Det är också en trovärdighetsfråga för Rädda Barnen som barnrättsorganisation. Barn ska vara med och beskriva sina problem och komma med förslag till åtgärder. Rädda Barnen ska utveckla en mångfald av former för samråd, dialog och arbete med barn och unga lokalt, centralt och internationellt. Barn ska få information på ett sätt så att de har möjlighet att förstå och ta ställning.

Innehållsförteckning

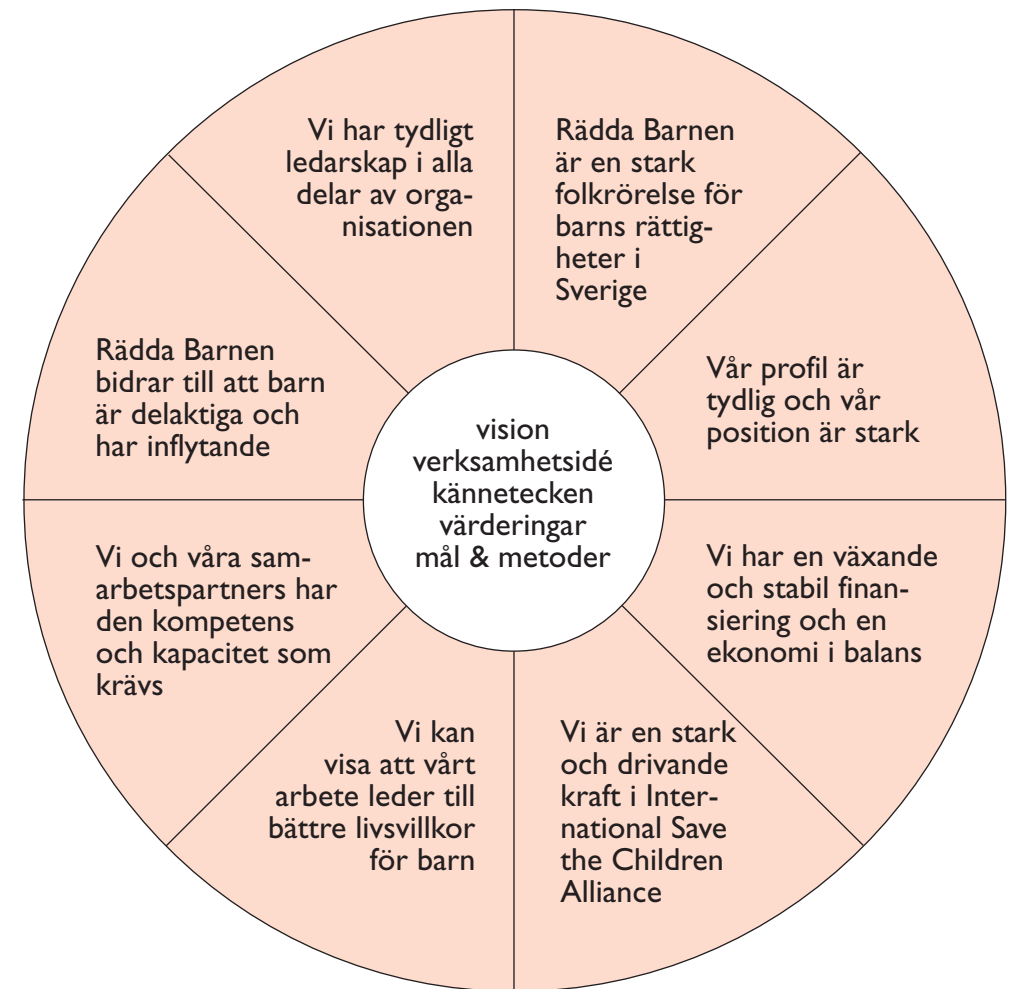
- 5 Inledning**
- 7 Detta är Rädda Barnen**
- 16 Vad Rädda Barnen vill uppnå**
- 19 Så här arbetar Rädda Barnen**
- 26 Framgångsfaktorer för organisationen**

Vår historia

År 1919 grundades Save the Children i England av Eglantyne Jebb. Senare samma år bildades Rädda Barnen i Sverige. Jebb var den första som lanserade idén om barnets rättigheter och hon var en av initiativtagarna till den så kallade Genève-deklarationen, (Nationernas Förbund 1924) – en föregångare till konventionen om barnets rättigheter. Engagemanget för barnets rättigheter hade både i Sverige och England från början en stark anknytning till rörelsen för kvinnlig rösträtt och till den internationella fredsrörelsen. Det byggde på uppfattningen att alla nationer har ett gemensamt ansvar för hur barn har det i vår värld oavsett geografisk, politisk, ekonomisk, social eller religiös bakgrund. Förgrundsgestalter i Rädda Barnen var den tidens kända kvinnor som till exempel Elsa Brändström och Ada Nilsson och arbetet inriktade sig till en början på att lindra den värsta nöden efter första världskriget. Under mellankrigstiden minskade Rädda Barnens medlemstal betydligt. Verksamheten var då mest inriktad på barn i Sverige. 1939 hade Rädda Barnen 512 medlemmar och 6000 kr i kassan.

I skuggan av andra världskriget växte uppgifterna för Rädda Barnen och 1944 hade 100 lokalföreningar bildats. Det snabbt ökade informationsflödet under efterkrigstiden gjorde allmänheten medveten om biståndsbehovet i mer avlägsna länder; till exempel barnens situation efter 1950-talets Koreakrig, jordbävningarna i Agadir och Skopje på 60-talet och svälten i Biafra på 70-talet. Överallt fanns Rädda Barnen med och verkade. Under 1970-talet omvandlades Rädda Barnen till en modern biståndsorganisation och fokus flyttade från Sverige till barn i fattiga länder. Rädda Barnen var mycket aktivt bakom tillkomsten av FN:s konvention om barnets rättigheter som antogs av Generalförsamlingen år 1989. Detta var inledningen till en kursändring för Rädda Barnen. Med konventionen som inspiration och vägledning börjar man arbeta mer långsiktigt för att förbättra barns villkor och stärka deras rättigheter. Barn i Sverige kommer åter i fokus för lokalföreningarnas engagemang. År 2003 bildas Rädda Barnens Ungdomsförbund.

Rädda Barnen har från starten 1919 samarbetat med sina systerorganisationer och har under långa perioder funnits med i olika samarbetsorganisationer. Kombinationen av akuta insatser för barn och politiskt påverkansarbete har funnits med från början. 1988 beslutade Rädda Barnen att gå med i International Save the Children Alliance och 1999 togs beslut om att utöka samarbetet och samordna insatserna i länder där flera medlemmar är aktiva. Dessa beslut har påverkat Rädda Barnens arbete på ett avgörande sätt.

De åtta framgångsfaktorena är ömsesidigt beroende av varandra. En bra Rädda Barnen-verksamhet – ett bra projekt – bidrar till att många av de interna framgångsfaktorerna stärks.

Rädda Barnens profil är tydlig och vår position är stark

Konkurrensen om uppmärksamheten i media och om pengar för insamlingsändamål är stor och växande. Antalet aktörer som arbetar med liknande frågor som Rädda Barnen, har ökat de senaste åren. Det gäller inte bara frivilligorganisationer, utan även olika slags nätverk och företag. Det innebär ökade samarbetsmöjligheter men också ökad konkurrens. Sammantaget är det därför mycket viktigt att Rädda Barnens profil är tydlig och kommuniceras på ett effektivt sätt, så att det klart framgår vad vi står för och kan bidra med. Vi lever som vi lär och har etiska riktlinjer för personal och frivilliga samt policier för företagsarbeten och kapitalförvaltning.

Rädda Barnen har en växande och stabil finansiering och en ekonomi i balans

Rädda Barnen möter en ökande konkurrens om ekonomiska resurser. Samtidigt minskar andelen SIDA-finansierad verksamhet och vårt engagemang i International Save the Children Alliance växer. Därför behöver vi utveckla och stärka många olika finansieringsformer och samarbeten, till exempel öka företagsarbetet. Rädda Barnen strävar efter att ha en finansiering som bidrar till långsiktig måluppfyllelse. Det innebär att vi planerar för en kontrollerad tillväxt och en stabil finansiering, liksom en ekonomi i balans. Samtidigt måste vi vara flexibla och klara att hantera kortsiktig finansiering av till exempel katastrofinsatser.

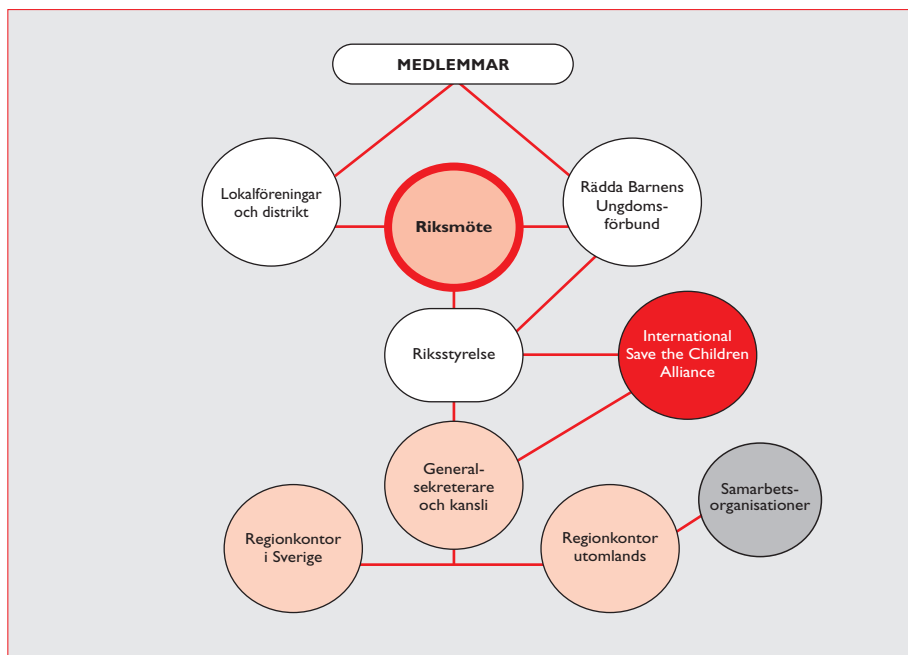
Rädda Barnens verksamhet står och faller med att vi har en hög etisk trovärdighet samt god intern styrning och kontroll. Därför måste vi vara noga med att följa våra egna och branschens etiska riktlinjer och uppförandekoder.

Inledning

Vad är Kompassen 2008?

Kompassen är en vägledning för alla som arbetar i Rädda Barnens namn. Den gäller både för frivilliga och anställda. Kompassen beskriver vad Rädda Barnens är, vad vi står för, vad vi vill åstadkomma och hur vi ska arbeta. Kompassen är fastställd av Riksmötet år 2008 och gäller för åtta år, eller till annat beslutas av Riksmötet. Mot slutet av denna period ska Kompassen utvärderas och eventuellt revideras. Den verksamhetsinriktning som Rädda Barnens Riksmöten fastställer under denna period, liksom varje verksamhetsplan, ska följa Kompassen.

Kompassen 2008 är en förnyelse av *Kompassen – Ramar och Riktlinjer för Rädda Barnens verksamhet* som fastställdes av riksstyrelsen 2001. Den omfattar uppdateringar och några avsnitt har förtydligats.

International Save the Children Alliance är världens ledande barnrättsorganisation. Den består av ca 30 medlemsorganisationer som är verksamma i sammanlagt nästan 120 länder. Samarbetet styrs av regler och överenskommelser som medlemmarna gemensamt beslutat och stöds av ett sekretariat i London. Viktiga policy-beslut fattas vid medlemsårsmöten. Genom ett bindande licensavtal har alla medlemsorganisationer en gemensam, skyddad logotyp. Som medlem i International Save the Children Alliance förbinder sig Rädda Barnen att samarbeta med andra medlemmar för att förverkliga vår gemensamma vision och verksamhetsidé. International Save the Children Alliance strävar efter att det ska finnas ett kontor och ett gemensamt program i de länder där flera medlemmar är verksamma. Tillsammans arbetar vi för att barn ska få gå i skola, skyddas från våld och övergrepp och för att barn ska få hjälp vid katastrofsituationer.

anställda. Det är viktigt att visa att det lokala arbetet har ett samband med det nationella och internationella arbetet och att medlemmarnas bidrag och insamlade medel gör skillnad. Ökad kunskap om barns villkor i andra länder och om Rädda Barnens internationella arbete ökar också beredskapen för viktiga vägvalsfrågor för Rädda Barnens engagemang i International Save the Children Alliance.

Rädda Barnen och våra samarbetspartners har den kompetens och kapacitet som krävs

Kvaliteten i Rädda Barnens arbete avgörs av den sammantagna kompetensen och kraften hos medlemmar, anställda och samarbetspartners. Därför behöver vi definiera vilka kunskaper och färdigheter som är viktiga för oss att ha och planera hur vi ska skaffa och vidareutveckla dem. Lika viktigt är att skapa ett enkelt system för att systematisera kunskaperna, att anpassa dem för olika situationer och målgrupper och göra dem tillgängliga när de behövs.

Det är också viktigt att vi har kompetens att stödja våra samarbetspartners så att de efter vår insats har kraft, kunskap och resurser att agera effektivt på sina respektive arenor. Vår förmåga att vara en lyhörd och kompetent samarbetspartner, som stärker de lokala krafterna utan att ta över, är av avgörande betydelse för framgång.

Rädda Barnen har tydligt ledarskap i alla delar av organisationen

En stor organisation som Rädda Barnen behöver ett visionärt, tydligt och samspelt ledarskap i alla delar av organisationen, som kan stödja, leda och entusiasmera i kampen för barns rättigheter. Bland Rädda Barnens ledare finns både anställda och frivilliga. Båda grupperna ska erbjudas utbildning och stöd för att utvecklas i sitt ledarskap. Medarbetare och aktiva medlemmar har också ett ansvar för att samarbetet ska fungera effektivt och för att sprida entusiasm och arbetsglädje.

Framgångsfaktorer för organisationen

Om Rädda Barnen ska kunna förverkliga den verksamhet som beskrivits i Kompassen ställs stora krav på organisationen. Vi har identifierat åtta framgångsfaktorer som är avgörande för att vi ska lyckas. De ska vara styrande för Rädda Barnens interna utvecklingsarbete.

Rädda Barnen kan visa att vårt arbete leder till bättre livsvillkor för barn

Rädda Barnen ska kunna visa att varje insats vi gör bidrar till att barn får det bättre och att samhällets aktörer blir bättre på att tillgodose deras rättigheter. Det förutsätter att vi systematiskt utvärderar vårt arbete i förhållande till de övergripande målen och i förhållande till de samhällsförändringar vi anser är nödvändiga. Vår förmåga att ta reda på och beskriva resultat och effekter av vårt arbete är avgörande för att vi ska kunna utveckla arbetet och uppfattas som trovärdiga.

Rädda Barnen är en stark folkrörelse för barns rättigheter i Sverige

Rädda Barnens styrka och potential ligger i det stora engagemanget för barns rättigheter i distrikt, lokalföreningar och Rädda Barnens Ungdomsförbund. Att skapa förutsättningar för ett fortsatt och ökat engagemang för våra frågor är en av Rädda Barnens största utmaningar. Vi behöver få med unga och gamla, kvinnor och män och personer med olika erfarenheter och bakgrund. Det kräver nya former för det lokala arbetet och ett stort mått av stöd från de

Detta är Rädda Barnen

Rädda Barnen är en demokratisk, partipolitiskt och religiöst obunden, folkrörelse som kämpar för barns rättigheter i Sverige och i världen. Vi har lokalföreningar i nästan alla kommuner i Sverige. Lokalföreningarna är sammanslutna i distrikt. I lokalföreningar och distrikt arbetar frivilliga för barns rättigheter på den egna orten och stödjer samtidigt Rädda Barnens verksamhet utomlands med ekonomiska bidrag. 2003 bildades Rädda Barnens ungdomsförbund, där barn och unga själva arbetar för sina och andra barns rättigheter. De organiserar medlemmar som är mellan 7 och 25 år. Lokalföreningarna, distrikten och Rädda Barnens Ungdomsförbund är självständiga och har sina egna styrelser och årsmöten.

Distrikten och Rädda Barnens Ungdomsförbund utser vartannat år representanter till Rädda Barnens Riksmöte, som väljer riksstyrelse och fattar beslut om andra viktiga policyfrågor. Riksmötet är Rädda Barnens högsta beslutande organ. Vartannat år hålls verksamhetskonferens för att diskutera och följa upp besluten. Riksstyrelsen har det övergripande ansvaret under tiden mellan riksmötena och leder, utvecklar, stödjer och samordnar verksamheten. Generalsekreteraren med kansliorganisation ansvarar för att den dagliga verksamheten genomförs i överensstämmelse med Riksmötets och styrelsens beslut. (Se skiss som beskriver organisationen i rutan intill.)

Vid Rädda Barnens Riksförbund arbetar de anställda med att driva barnrättsfrågor på nationella och internationella arenor samt med att se till att det finns ekonomiska och personella resurser att göra detta. Riksförbundet har regionkontor i Sverige och utomlands, som har till uppgift att stödja den lokala verksamheten som drivs av frivilliga eller samarbetsorganisationer.

Rädda Barnen är också en del av International Save the Children Alliance – en internationell rörelse för barnets rättigheter. Vi har samma vision och verksamhetsidé som International Save the Children Alliance, men vi är tydligare när det gäller rättighetsperspektivet i vårt arbete.

Vision

Vår vision är en värld där Barnkonventionen är förverkligad och alla barns rättigheter är tillgodosedda. Det är en värld

- som respekterar och värdesätter varje barn
- som lyssnar till – och lär av – barn
- som ger varje barn framtidstro och möjligheter

Verksamhetsidé

Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter. Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta situationer – i Sverige och i världen.

Arbetet är inriktat på att påverka och förändra samhället och syftar i första hand till varaktiga förbättringar för de barn som har det svårast. Rädda Barnen arbetar tillsammans med barn och unga samt med andra aktörer som kan påverka deras villkor. Vi understryker föräldrars, andra vårdnadshavares och myndigheters ansvar för barnet och dess levnadsvillkor.

Kännetecken

Rädda Barnen är en organisation som strävar efter att vara:

Engagerad

Rädda Barnen drivs av ett starkt engagemang för barns rättigheter och av viljan att påverka och förändra framtiden för barnets bästa.

Modig

Rädda Barnen är en obunden och kritisk granskare av maktavare när det gäller frågor som rör barn. Vi står på barnets sida och tar ställning när politiska beslut, myndigheters och företags agerande eller samhällets normer och värderingar inte tar hänsyn till barnets rättigheter.

Kompetent

Rädda Barnen bygger sitt arbete på aktuell kunskap och praktisk erfarenhet.

Internationellt

Rädda Barnens kontor i E-land arbetar för att alla barn där ska få grundskoleutbildning. Det är också ett av målen i landets fattigdomsstrategi som får direkta insatser av bland annat Sverige. Man har misslyckats med att nå barn med funktionshinder i de statliga satsningarna. Bara 2 procent av dem går i skolan. Rädda Barnens handläggare gör en noggrann analys av vad som verkar vara de största hindren och vilka aktörer som arbetat med frågan. De kommer fram till att de största hindren är föräldrarnas och lärarnas attityder samt brist på kunskap om hur man undervisar barn med olika funktionshinder (faktainsamling & analys). Det har varit svårt att höra barns egen åsikt eftersom många lever gömda i hemmen och/eller har svårt att kommunicera på grund av sitt funktionshinder.

Rädda Barnen beslutar att samarbeta med en föräldraorganisation som bedöms vara bäst på att föra barnens talan. Föräldraföreningen får direkta insatser för arbetet i sina lokalavdelningar på landsbygden. Där arbetar man med att synliggöra barn med funktionshinder och ge råd till deras familjer. Projektet innehåller många komponenter, som hjälp till familjen att komma i kontakt med rehabilitering och hälsovård, gemensamma sociala aktiviteter samt åtgärder i den praktiska hem- och skolsituationen (direkta insatser för barn).

Projektet förmår bara att nå ett fåtal barn men har fungerat som banbrytare och fått fler föräldrar att skicka sina funktionshindrade barn till skolan. I varje by får ett antal lokala resurspersoner utbildning, oftast några av föräldrarna, så att de i sin tur kan stödja andra föräldrar i kampen för sina barns rättigheter (kunskapsförmedling). Projektet har uppmärksammats i ett TV-program som finansierats av Rädda Barnen och trycket på myndigheterna att ordna distriktsbaserade resurscentra, där lärare och elever med funktionshinder kan få stöd, har ökat (påverkansarbete). I den reviderade fattigdomsstrategin har regeringen tagit med en budget för att starta sådana och samtidigt avsatt resurser för förbättringar i lärarutbildningen. Rädda Barnen samarbetar med föräldraorganisationen och utbildningsministeriet för att följa upp hur situationen ser ut för barn med funktionshinder i skolorna i fyra utvalda distrikt för att få kunskap att vidareutveckla sina insatser. Man intervjuar barnen, lärarna, rektorerna och föräldrarna.

Exempel på hur de fyra metoderna kan kombineras och bygga på varandra

I Sverige

I en lokalförening är flera pensionerade lärare aktiva. De har startat en läxläsningssgrupp på en skola för att ge extra stöd åt barn som behöver det (direkta insatser för barn). Eftersom skolan dragit ner på personalresurser fick de frågan om de kunde gå in mer i skolan och hjälpa till även under skoltid. Deras första reaktion var att säga blankt nej, men sen tänkte de om. De svarade att de skulle göra detta under en termin men att det var begränsat till den tiden och att de gjorde det för att lära sig mer om vad barnen tyckte och behövde.

Det visade sig att de flesta eleverna ville ha extra hjälp av någon som kan förklara på deras modersmål. Andra behövde extra hjälp med svenskan. Eleverna tyckte också att schemat var splittrat med många håltimmar, men ingen lyssnade på deras åsikter om detta (faktainsamling & analys). Tillsammans uppvaktade lokalföreningen och eleverna rektorn med förslag på åtgärder (påverkansarbete). För att stödja rektorn och sätta mer press på politikerna att bevilja resurser, skickade man också ett pressmeddelande med förslagen till lokal-tidningen. Lokalföreningen kontaktade riksförbundet för att få reda på mer om den senaste forskningen när det gäller metoder att arbeta med tvåspråkiga elever samt få tips om hur man jobbar med elevinflytande. Det resulterade i att lokalföreningen ordnade en föreläsning för intresserade lärare och utbildningsförvaltningens ledning, om hur man arbetar med tvåspråkighet (kunskapsförmedling). Dessutom förmedlade lokalföreningen kontakt mellan rektorerna och Demokratiakademien, en organisation som bland annat arbetar med att utveckla demokrati och elevinflytande i skolor.

Lokalföreningen följer upp resultatet genom att begära att skolornas årliga kvalitetsredovisningar särskilt ska behandla hur man arbetat med elevinflytande och stöd till elever med annat modersmål än svenska – med hänvisning till Barnkonventionens artikel 2 och 12. Man intervjuar också de barn man träffar i läxläsningen.

Detta är en förutsättning för vår trovärdighet och våra möjligheter att påverka omgivningen att förverkliga, respektera och skydda barnets rättigheter.

Uthållig

Att påverka attityder och system tar tid. Vi arbetar uthålligt och långsiktigt för att bidra till bestående förbättringar av barns levnadsvillkor.

Värderingar

Rädda Barnens värdegrund utgår från FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och konventionen om barnets rättigheter. Den bygger på övertygelsen att:

- Alla människor har lika värde
- Barn har särskilda rättigheter
- Alla har ett ansvar – men stater har bindande skyldigheter

Mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna är individuella. De är också universella och gäller över hela världen, oavsett land, kultur, eller specifik situation. De mänskliga rättigheterna är en del av folkrätten. Rättigheterna finns nedskrivna i konventioner, förklaringar och deklarationer. Konventionerna blir juridiskt bindande genom att staterna uttryckligen förklarar sig bundna av dem (ratificering) medan förklaringar och deklarationer utgör politiska förpliktelser. Barnkonventionen från 1989 har ratificerats av 193 stater – alla utom USA och Somalia.

De mänskliga rättigheterna slår fast vad som krävs för ett värdigt liv för varje människa, till exempel regler om människors möjlighet att överleva, inbegripet mat och

husrum, om människors rätt till sina innersta tankar och trosuppfattningar, om skydd för familjen, frihet från tortyr och slaveri, om rätt till utbildning, yttrandefrihet och att delta i landets styrelse.

Staterna är skyldiga att respektera folkrättens regler. Varje land har ett ansvar för att de mänskliga rättigheterna omsätts i nationell lagstiftning och i politiska åtgärder, till exempel ekonomiska, sociala och kulturella. Det måste också finnas ett fungerande rättssystem (poliser, advokater och åklagare, opartiska och rättvisa domstolar), som förverkligar lagarna. Stater är också skyldiga att ge enskilda människor, både barn och vuxna, information om deras rättigheter och ge dem möjlighet att ställa de ansvariga till svars.

Alla människor har lika värde och rätt till ett värdigt liv

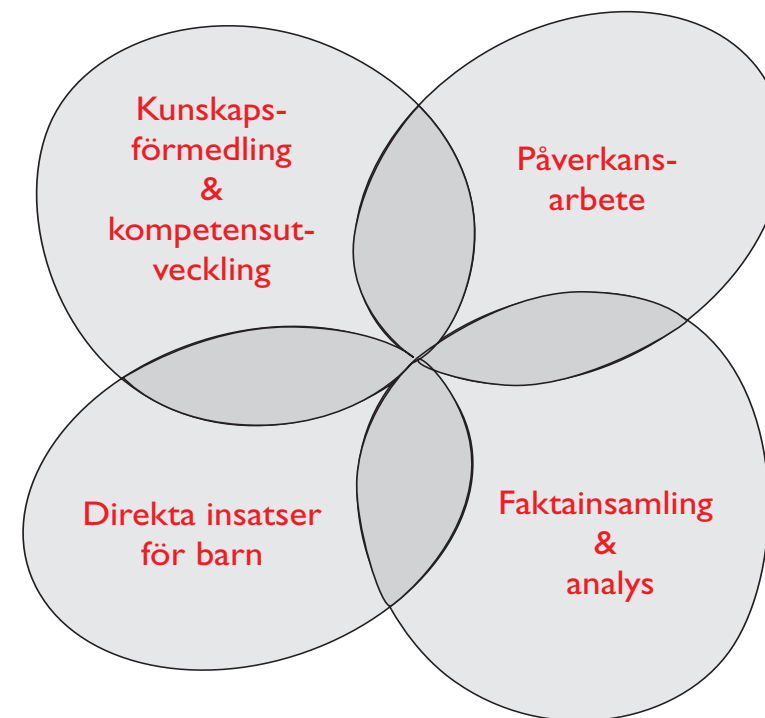
Alla – såväl barn som vuxna – har lika värde. Ingen får utsättas för orättvis behandling på grund av ålder, kön, funktionshinder, sexuell läggning, ekonomiska villkor, etnisk tillhörighet, religion eller på andra grunder. Alla ska tillförsäkras lika möjligheter och tillgång till offentlig service. Det är en rättighet att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Ingen ska behöva vara beroende av andras välgörenhet.

Barn har särskilda rättigheter

Barn har särskilda rättigheter som ger dem extra skydd och stöd. Dessa rättigheter preciseras i Barnkonventionen. De bygger på fyra grundprinciper.

1. **Alla barn har rätt till liv och utveckling.** Varje barn har rätt att leva och utvecklas så långt som möjligt, var och en utifrån sina förutsättningar. Det betyder att alla har rätt till överlevnad och hälsa, liksom rätt till att utveckla sina kunskaper och färdigheter. Det betyder också att varje barn har rätt att skyddas från våld, utnyttjande och andra övergrepp.
2. **Inget barn får diskrimineras.** Alla barn har samma rättigheter. Det betyder att varje barn har rätt att bli respekterat och inte lämnas utanför. Inget barn får särbehandlas negativt, men de som behöver ska få extra stöd.
3. **Alla barn har rätt att säga sin mening och bli hörda.** Varje barn har rätt att uttrycka sig, bli lyssnat till och bli taget på allvar. Barn har rätt att i takt med sin växande mognad få inflytande över sitt liv. Det betyder att barn har något att säga till om i sin familj, i sin skola och sitt samhälle. De har rätt att få den information de behöver för att kunna förstå och ta ställning.
4. **Barnets bästa ska vara vägledande.** I alla myndighetsbeslut och åtgärder som berör barn ska man ta särskild hänsyn till vad som är bäst för barnet eller barnen. Det betyder att man alltid måste låta barnets/barns intressen väga tungt i beslut som berör såväl barn som vuxna. Barnets åsikt ska alltid höras.

lokalt och på rikspanet, både genom direktkontakter, via massmedia och genom annan opinionsbildning, till exempel seminarier, möten, trycksaker, insamlingsbrev, via webben etcetera. Vi använder våra nätverk och kontakter och arbetar långsiktigt och uthålligt.

De fyra metoder Rädda Barnen huvudsakligen arbetar med är faktainsamling och analys, direkta insatser för barn, kunskapsförmedling och kompetensutveckling samt påverkansarbete. De olika arbetsmetoderna kan ofta bygga på varandra och kombineras för att bästa resultat ska uppnås.

- Ge kunskap om barns egen syn på sin situation och på möjliga lösningar.
- Ge erfarenhet som kan användas i påverkansarbete och kunskapsförmedling.
- Beröra principfall som kan leda till reformer och ha betydelse för många barn.
- Skapa trovärdighet och en grund för vårt långsiktiga arbete.

Kunskapsförmedling och kompetensutveckling

Vi förmedlar egna och andras kunskaper för att stärka förmågan hos viktiga aktörer att tillämpa och främja Barnkonventionen. Det kan gälla problemanalys och kunskapsöversikter, slutsatser av egna studier och metodutveckling, praktisk vägledning utifrån Rädda Barnens erfarenheter eller andra rön. Det kan också gälla stöd till samarbetsorganisationer att utveckla sin kompetens i exempelvis påverkansarbete, strategisk planering eller finansiering. Vi använder flera sätt att sprida vårt budskap, dels vår egen hemsida och tidning, dels kontakter med och information riktad direkt till massmedia. Vi medverkar i erfarenhetsutbyten och erbjuder olika slags forum för möten. Vi anordnar egna utbildningar och medverkar också i andras. Vi har kontakter med många externa resurspersoner och experter som delar våra värderingar och som vi kan anlita vid behov. Genom vårt arbete bidrar vi till att stärka kompetensen i andra organisationer och i myndigheter och företag.

Påverkansarbete

Med den kunskap vi skaffat oss genom direkta insatser för barn eller faktainsamling och analys, påverkar Rädda Barnen makthavare och bildar opinion bland allmänheten. Vi beskriver med goda exempel hur barns rättigheter kan stärkas, men rapporterar också om missförhållanden. Vi påverkar genom lobbying, opinionsbildning och marknadsföring, liksom genom vår kunskaps-spridning. Vi bidrar genom International Save the Children Alliance i internationella förändringsprocesser. Det kan ske via FN och genom internationella kampanjer, men även genom tyst diplomati. I Sverige påverkar vi makthavare

Alla har ett ansvar – men stater har bindande skyldigheter

Staten och dess institutioner har skyldighet att genom lagar och andra politiska beslut, fördelning av resurser och praktiska åtgärder garantera alla barn i landet deras rättigheter. Statens ansvar kvarstår även då det delegerats till kommun, landsting eller andra aktörer i till exempel privat vård eller skola. Varje land har också ett ansvar att solidariskt bistå andra, fattigare länder att tillgodose barns rättigheter.

Alla människor har ett ansvar för att barnets rättigheter respekteras – både i sin närmiljö och genom att påverka samhället. Föräldrar och närstående har det primära ansvaret att vårda, stödja och vägleda barnet. Också barn själva har i takt med ökad ålder och mognad ett ansvar för att respektera andra barns och vuxnas rättigheter.

Rättighetsperspektiv

När vi arbetar i enlighet med de värderingar och principer som beskrivs ovan kallar vi det för ett rättighetsperspektiv. Rättighetsperspektivet handlar om hur och varför vi arbetar för barn. I praktisk handling innebär det bland annat att:

- Vi utgår från Barnkonventionen när vi argumenterar och driver frågor.
- Vi ger barn och unga möjlighet att vara med och beskriva problem och föreslå lösningar, vi stödjer dem att själva kunna försvara sina rättigheter.
- Vi analyserar orsakerna till att barns rättigheter kränks innan vi bestämmer oss för en åtgärd.
- Vi nöjer oss inte med att hjälpa enskilda barn för stunden utan angriper orsakerna till problemen så att förbättringarna blir bestående och kommer alla barn till godo.
- Vi arbetar mot diskriminering och försäkrar oss om att de sämst ställda och bortglömda barnen uppmärksammas och får sina rättigheter tillgodosedda
- Vi vänder oss till berörda beslutsfattare och myndigheter för att de ska ta sitt ansvar.
- Vi lever som vi lär och kan stå till svars inför de barn vi arbetar för.

Så fungerar Barnkonventionen

Barnkonventionen preciserar de rättigheter som tillkommer alla barn och unga upp till 18 år. Det är ett folkrättsligt bindande dokument, vilket innebär att alla stater som ratificerat konventionen har förbundit sig att följa den. Det innebär också ett åtagande att främja barnets rättigheter internationellt. Några länder har reserverat sig mot enskilda artiklar eller gjort generella undantag, på punkter som strider mot deras religion, kultur eller politiska övertygelse. Det gör Barnkonventionens ställning svagare i dessa länder.

En internationell FN-kommitté för barnets rättigheter, som möts regelbundet i Genève, granskar vilka framsteg staterna gör. Alla stater ska rapportera till kommittén vart femte år efter att de lämnat sin första rapport. Den första rapporten ska lämnas senast två år efter ratificeringen. Staterna är skyldiga att göra sina rapporter tillgängliga för allmänheten i sina länder. Unicef och andra FN-organ har rätt att granska rapporterna och delta när de behandlas i kommittén. Kommittén välkomnar också kompletterande eller alternativa rapporter från frivilligorganisationer och har ofta en förberedande session med dem innan de statliga rapporterna behandlas.

Kränkningar mot Barnkonventionen förs inte upp i en internationell domstol. Sanktionerna är främst ofördelaktig publicitet och påtryckningar. Det händer ibland att stater inte lämnar in rapporter och/eller att de ignorerar kommitténs synpunkter. Om landet saknar oberoende media där frivilligorganisationer kan föra fram sin kritik, behövs internationellt stöd för att uppmärksamma kränkningarna. I Sverige har vi bland annat fått kritik av kommittén för vår behandling av asylsökande barn och för de orättvisor som drabbar barn på grund av kommunernas olika avgifter och servicenivåer.

Våra arbetsmetoder

Många av de problem vi arbetar med är komplexa och föränderliga. För att påverka och förändra krävs kunskap, uthållighet och flexibilitet. Vi arbetar med långsiktiga förändringsprocesser där många faktorer och aktörer är inblandade. Vi måste ständigt uppdatera oss om läget, lära av våra erfarenheter/utvärderingar och vara beredda att ompröva och anpassa våra arbetsmetoder.

De fyra metoder Rädda Barnen huvudsakligen arbetar med är faktainsamling och analys, direkta insatser för barn, kunskapsförmedling och kompetensutveckling samt påverkansarbete. De olika arbetsmetoderna kan ofta bygga på varandra och kombineras för att bästa resultat ska uppnås.

Faktainsamling och analys

För att kunna påverka, bidra och vara trovärdiga måste vi alltid veta vad vi talar om och ha en gemensam kunskapsbas att stå på. Rädda Barnen tar reda på fakta och bevakar omvärlden aktivt. Vi håller oss uppdaterade om andras forskning, studier och praktiska erfarenheter inom våra områden. Vi samarbetar också med forskare. Vi dokumenterar våra egna erfarenheter och genomför kartläggningar, studier och utvärderingar. Vi utvecklar och testar också metoder och verktyg.

Direkta insatser för barn

Vi gör direkta insatser för barn, framförallt i katastrofsituationer. Vi arbetar också direkt med barn och unga för att få mer kunskap om problemen, bättre idéer till lösningar och för att utveckla metoder som kan få betydelse för flera. Rädda Barnen behöver träffa och arbeta med barn och unga för att kunna företräda deras intressen på ett trovärdigt och bra sätt. För att direkta insatser för en grupp barn ska leda till varaktiga förbättringar i barns villkor ska insatsen:

lingsamarbetet i andra delar av världen. Det ger oss också möjlighet att ge och ta emot erfarenheter över gränserna och att öka förståelsen mellan kulturer och länder.

I Sverige arbetar vi i eget namn, medan vi utanför Sverige agerar som medlem av International Save the Children Alliance. I vårt lokala arbete i Sverige vänder vi oss direkt till barn och till samhällets institutioner. Rädda Barnens lokal-föreningar har en viktig roll i det arbetet. Vi samarbetar gärna med andra organisationer för att nå bättre resultat. När vi samarbetar med, eller ger bidrag till, andra organisationer tar vi ansvar för kvalitén i arbetet och utvärderar resultaten.

Utanför Sverige arbetar vi oftast tillsammans med lokala organisationer och grupper för att nå resultat. Vi strävar efter att ha samarbetspartners som är viktiga aktörer på sin egen arena. Vi baserar vårt samarbete på gemensamma värderingar, respekt och öppenhet. Samarbetet syftar till ömsesidigt lärande och förutsätter en jämlik dialog där vi enas om mål och metoder för det arbete som ska stödjas av Rädda Barnen. Samarbetet ska också bidra till att våra samarbetspartners utvecklas och stärks i sitt arbete för barns rättigheter. Vi är måna om att deras egen drivkraft och vision inte går förlorad. Därför konkurrerar vi inte med dem om resurser och inflytande. Vi försäkrar oss om kvalitet och effektivitet i arbetet men dikterar inte villkoren.

På global och regional nivå och i länder utanför Sverige samverkar vi med andra medlemsorganisationer inom International Save the Children Alliance. På så vis finns vi representerade i alla världsdelar och i nästan 120 länder. Inom ramen för samarbetet med International Save the Children Alliance vänder vi oss till FN-organ, regionala organ, andra internationella organisationer och biståndsorgan för att påverka deras policies och insatser. En gemensam röst ger större tyngd i dessa sammanhang.

Foto: Nicholas Pitt

Exempel på rättighetsperspektiv i Rädda Barnens arbete

I Sverige

Lokalföreningen har fått samtal från flera föräldrar som inte har råd att låta sina barn åka med när skolan ordnar utflykter. Ofta ska eleverna betala för både resa, inträden och mat. Föräldrarna ber om bidrag från Rädda Barnen. Lokalföreningen studerar det barnfattigdomsindex som riksförbundet publicerar varje år och ser att cirka 13 procent av barnen i kommunen – eller cirka 3 elever i varje klass – lever i en fattig familj. Rädda Barnen kontaktar elevråden och får veta att eleverna till varje pris vill ha kvar utflykterna och är beredda att själva bidra genom att genomföra dagsverken och andra aktiviteter.

Med denna kunskap i bagaget, kontaktar lokalföreningen utbildningsförvaltningen för att höra hur man kan lösa problemet med kostnader för skolutflykter. Man hänvisar särskilt till Barnkonventionens artikel 2. Samtalen utmynnar i ett kommunalt beslut om att utflykter alltid ska betalas ur en gemensam utflyktskassa som ska finnas för varje klass. Till denna kassa kan barn och föräldrar samla in pengar genom olika aktiviteter. Huvuddelen ska komma från skolans egen budget. Ingen obligatorisk avgift ska förekomma.

Lokalföreningen bjuder in elever och lärare till en workshop kring vilka insamlingsaktiviteter som elever och föräldrar skulle kunna göra tillsammans. Eleverna får arbeta i egna grupper för att deras synpunkter verkligen ska komma fram. Efter mötet skickar Rädda Barnen ett pressmeddelande till lokaltidningen för att berätta om beslutet, sprida bra idéer och visa hur Rädda Barnen arbetar för barn i ekonomiskt utsatta situationer. Rädda Barnen ger inte pengar till några utvalda familjer utan arbetar långsiktigt för att inget barn ska diskrimineras. Därför ser man till att kommunen tar sitt ansvar för att alla barn ska kunna vara med på utflykterna.

Så här arbetar Rädda Barnen

Vår roll

Vår roll är att uthålligt delta i en kamp för barnets bästa och ett barnvänligt samhälle. Det gör vi tillsammans med andra aktörer genom att:

- Se möjligheter, problem och hinder för barns liv och utveckling.
- Träffa barn och ta reda på hur de har det, ge dem en röst och uppmärksamma myndigheter och allmänhet på brister och övergrepp.
- Dela med oss av våra erfarenheter och lärdomar, pröva nya lösningar och utveckla metoder och handlingsalternativ.
- Granska och påverka makthavare och institutioner att agera.
- Bidra med konstruktiva lösningar och förslag. Det är inte vår roll att ta över ansvar för samhällsservice.
- Bistå med omedelbar hjälp där vi finns på plats eller kan göra särskild nytta. Detta gäller särskilt i kris- och katastrofsituationer. Det är inte vår uppgift att ge ekonomiska bidrag till enskilda barn.
- Stödja och samarbeta med andra organisationer och aktörer som arbetar för att förbättra barns villkor. I det internationella programmet är vår huvudsakliga roll att stödja de positiva krafterna i de länder vi verkar. Det innebär att utveckla och stärka nätverk som kan försvara barns rättigheter.

Vårt uppdrag i Sverige och i världen

Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter i Sverige och i världen. Vi har bäst förutsättningar att påverka i vårt eget land. Därför har vi ett särskilt ansvar här. Att arbeta för barns rättigheter i Sverige ger oss också trovärdighet i utveck-

För att förverkliga barns rättigheter krävs:

- Att stater gör sitt yttersta för att lagstiftning, fördelning av resurser och tillgång på offentlig service ska följa Barnkonventionen.
- Att barn och unga känner till och kan försvara sina rättigheter och att det finns organisationer som stödjer och verkar för barnets bästa.
- Att vuxnas kunskaper, föreställningar och attityder om barn, barns behov och barns rättigheter baseras på Barnkonventionen och att detta också avspeglar sig i hur de beter sig mot barn.

Rädda Barnen riktar sig till de aktörer i samhället som kan bidra till detta. Vi arbetar för:

- Att politiska organ, myndigheter och institutioner, som till exempel skolan och rättsväsendet, respekterar, skyddar och bidrar till att förverkliga barnets rättigheter.
- Att företag och andra marknadsaktörer respekterar och främjar barnets rättigheter.
- Att media bevakar och främjar barnets rättigheter.
- Att andra organisationer och frivilliga krafter stödjer och följer upp förverkligandet av barnets rättigheter.
- Att föräldrar och andra viktiga vuxna i barns vardag respekterar barnets rättigheter.

Det är ett svårt, känsligt och långsiktigt arbete att påverka värderingar, normer och kulturella mönster. Det ställer stora krav på lyhördhet och på en medvetenhet om de egna motiven och de egna kulturella föreställningarna.

Internationellt

I S-land är sexuella övergrepp på barn ett mycket stort problem. En av Rädda Barnens samarbetspartners, som arbetar med stöd till dessa barn, uppmärksammar att nästan inga förövare blir dömda. Ett problem är att barnen inte blir läkarundersökta efter övergreppet, så inga bevis kan säkras. Barnen och deras familjer vet inte vart de ska vända sig och har inga ekonomiska möjligheter att ordna transport från sin kåkstad. Barnen berättar också att de är rädda och tycker att polisförhören är obehagliga. Organisationen ansöker om stöd från Rädda Barnen för att kunna köpa en bil. De tänker sig att själva skjutsa barn till läkarundersökning och förhör.

Rädda Barnens kontor diskuterar detta förslag med sin partner. Problemet är att systemet bara fungerar så länge Rädda Barnen fortsätter att betala bensin och chaufför. Dessutom är det bara ett litet område i kåkstaden som kan täckas av organisationen. Beväpnade med statistik över antal anmälda övergrepp, antalet frikända förövare samt Barnkonventionens artikel 19 och den nationella lagstiftningen rörande sexuella övergrepp, uppvaktar Rädda Barnen och partnerorganisationen polismyndigheten, socialtjänsten och hälsoministeriet. Man vill att myndigheterna ska anta en gemensam handlingsplan för hur barn som utsatts för övergrepp ska bemötas och man vill att den utredande polisen ska ha skyldighet att skjutsa barn och vårdnadshavare till läkare. I parlamentet ordnar samarbetsorganisationen också en "hearing", där barnens egna berättelser läses upp (av kompisar). Det får stort genomslag i media. Ett år senare antas en gemensam handlingsplan av de berörda myndigheter som i stort sett följer partnerorganisationens förslag. Rädda Barnen stödjer därefter sin partner att utbilda poliser, läkare och socialarbetare i det nya arbetssättet. Barns egna berättelser och förslag ligger till grund för utbildningen. Under tiden som påverkans- och utbildningsarbetet pågår, betalar Rädda Barnen för en tillfällig bil som organisationen använder för akuta fall i organisationens närområde.

Vad Rädda Barnen vill uppnå

Övergripande mål

Barnkonventionens grundprinciper översätts i tre konkreta mål för Rädda Barnens arbete. Vi ska bidra till:

- Att barn inte utsätts för diskriminering, exploatering, våld och andra övergrepp.
- Att barn kan göra sin röst hörd och få inflytande över sin situation.
- Att barn tillförsäkras en trygg och hälsosam uppväxt och ett lärande som ger självförtroende och relevant kunskap.

Prioriteringar

Vi inriktar oss på att förbättra villkoren för de barn som har det svårast

Rädda Barnen vill i första hand förbättra villkoren för de barn som har svårast att få sina rättigheter respekterade och tillgodosedda. För att deras villkor ska kunna förbättras är det ofta nödvändigt att arbeta förebyggande och vidta åtgärder som riktar sig till alla barn. Vilka barn som har det svårast beror på sammanhanget och definieras därför bäst lokalt – i länder, kommuner eller projekt. Ofta är det barn som åsidosatts av samhället eller lämnats utanför gemenskapen. Det kan till exempel vara barn som saknar familj eller har en familj som inte förmår ta hand om dem och försvara deras intressen och rättigheter. Det kan vara barn som lever i familjer märkta av hiv/aids eller andra sjukdomar. Det kan vidare vara barn med funktionshinder, barn som lever i fattigdom och förtryck eller som drabbats av krig eller katastrofer. Det kan också vara barn som är på flykt eller tvingats migrera. Ofta är flickors situation svårare än pojkars, men inte alltid. Rädda Barnen kämpar mot diskriminering i alla våra insatser.

Vi koncentrerar oss på några få tematiska områden

Våra resurser räcker inte till för att göra allt. Vi måste välja ut några frågor där vi kan göra stor skillnad. Därför väljer vi områden där vi har stor kompetens och där vi bedömer att Rädda Barnen har särskilt goda förutsättningar att bidra, i jämförelse med andra aktörer. Vi väljer frågor som tidigare förbisetts eller frågor där vi kan driva på utvecklingen. Vi väljer områden där det finns möjlighet att påverka och förstärka effekterna av pågående åtgärder och där vi kan samverka med andra aktörer, lokalt eller globalt. När vi väljer område eller frågor utgår vi från de behov och problem som barn själva lyft fram. Vi strävar efter att barn kommer till tals, blir hörda, får delta och har ett inflytande i våra insatser.

Vi vill uppnå bestående förbättringar

Rädda Barnen väljer områden där vi kan åstadkomma långsiktiga resultat och bestående förbättringar för barn. Vi bygger våra insatser på en noggrann problem- och aktörsanalys för att göra mesta möjliga nytta. Vi planerar redan från början att andra ska ta över. Vi utgår från lokala resurser och ger dem stöd att utveckla sin egen kapacitet. Vi arbetar förebyggande, men med vår kunskap och närvaro kan vi också bidra med stöd och omedelbar hjälp i katastrofsituationer.

För att nå målen behövs förändringar i samhället

Att förverkliga barns rättigheter är ett långsiktigt arbete. Det kräver stora förändringar i de flesta samhällen och förutsätter att fattigdom och globala orättvisor bekämpas. För att nå dit behövs allt från beslut i FN och av nationella regeringar, till beslut som gäller den enskilda skolan och förhållanden i barns närmiljö. Det är av avgörande betydelse, särskilt för yngre barn, vad som sker i familjen, vilket stöd familjen får och hur familjen förmår att stödja barnet och dess utveckling.